

הַלְבוּת שֶׁפֶת סִימָן שְׁעָה שְׁעָה שֶׁפ

ביאורים ומוספים

[שו"ע ס"ה]

אָתְּ-עַל-פִּי שְׁרָבִים דְּרָסִים בְּחִיצוֹנָה⁽¹⁾.

גמור, ימצאו דברי רבנן כחוכא ואיטלולא, ולא ניתן פה לצדוקים לרדות. ואף שמצינו שאומרים בעירובין 'תרתני דסתרני' [ראה בשו"ע לקמן סי' שצג ס"ג], היינו דוקא בדבר שאינו ניכר כל כך, אבל לא בדבר הניכר כמו כאן.

סִימָן שֶׁפ דִּינֵי בְטוּל רְשוּת

[שו"ע ס"א]

מה תַּקְנַתְּם, יְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ⁽¹⁾.

1) ובתוספתא (עירובין פ"ה ה"י) שנינו, שמצוה על אדם לבטל רשותו, ואם היה אדם גדול הרשות בידו, וביאר הערוך השלחן (ס"ז) שאם הוא אדם גדול ולא נאה לו לבטל להם רשותו, יבטלו הם את רשותם לו. ומה שמצינו בגמרא (עירובין סח, א) שרבא ביטל רשותו, יש לומר ששם היו צריכים לכך מפני תינוק שהוצרך חמין למילה, כמבואר שם.

[משנ"ב ס"ג ג]

שְׁמַסְלַק עֲצָמוּ מְרְשׁוּתוֹ⁽²⁾.

2) בגדר ביטול רשות כתב הרמב"ן (פסחים ב, א), שבביטול אינו מפקיר את ביתו, אלא שלאותו יום עוקר דעתו מלדור עם השותפים, כדי שיהיו הם כמי שדרים לבדם. ומשמעות דבריו שאין ענינו של ביטול אלא שקובע בדעתו שדוריו במקום אינם בתורת קבע [וכלשוך הגמרא (עירובין טז, ב) שהמבטל הוא אורח כלפי מי שביטל עבורו]. ובמג"א (ס"ק ד) משמע, שהמבטל ביתו ובדעתו לעכב בעד שכניו מלהכנס לביתו אין זה ביטול, ואין אומרים שהביטול הוא חלות ביטול גרידא, שביאר מדוע יש שמבטל רק את חצירו ואינו רוצה לבטל את ביתו, וכתב שעושה כן בכדי שלא להרבות עליו נכנסים ויוצאים, ומשמע מדבריו שאם ביטל את ביתו אינו יכול לעכב עליהם מלהכנס.

[ביה"ל ד"ה אף]

וְאִף-עַל-יָד דְּנָאָסֵר לְמַקְצֵת שְׁבֵת⁽³⁾.

3) החזו"א (או"ח סי' פח ס"ק ה) ביאר, שאין דין שבת שנאסרה נאסרה; ומה שאמרו בגמרא (עירובין ע, ב) 'כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת חוץ ממבטל רשות', היינו רק לענין שאי אפשר לערב עירובי חצרות באמצע השבת, ושאי אפשר לבטל רשות בשבת [ברשות שבאה לו בשבת], ומה שאמרו שם 'חוץ ממבטל רשות', היינו שסתם ביטול מועיל אפילו נעשה באמצע השבת. והוכיח דבריו מדברי הגמרא (שם כ, א), שמחיצות הנעשות בשבת מתירות לטלטל ואין אומרים 'שבת שנאסרה נאסרה'. [וראה בביה"ל לעיל סי' שעא ס"ד ד"ה כל זמן, ובמה שכתבנו שם, שיש חולקים על כך].

13) כך פירשו הר"ף (עירובין כג, ב בדפי הרי"ף) והרא"ש (שם פ"ו סי' כא) את מחלוקת רב אדא ושמואל בגמרא (שם עה, ב), שמדובר בשלש חצרות זו לפנים מזו ובכל חצר גר יחיד, שלדעת רב אדא כיון שרבים עוברים בחיצונה [שכל שלושה שלא עירבו הם רבים]. הריהם אוסרים זה על זה, ולדעת שמואל אינם נחשבים לרבים, כיון שכל אחת מותרת במקומה ויש לה רק דריסת רגל בחיצונה, ופסק השו"ע כשמואל.

סִימָן שְׁעָה

דִּינֵי חֲצָרוֹת וּבְתִימֵם

[משנ"ב ס"ג ג]

הַשּׁוֹב לֹו קְבִית-שְׁעָרָו⁽¹⁾.

1) בטעם הדבר כתב רש"י (עירובין עו, א ד"ה נעשה), שכל אחד מהבתים החיצוניים נעשה בית שער לחצר הסמוכה לו. וביאר המהרש"א (שם) שהיה אפשר לפרש שנעשו בית שער לבית האמצעי [ויחשב בית שער למי שסובר לעיל שם (עה, ב) שבית שער של יחיד נחשב לבית שער], אמנם לפי האמת אינו נחשב בית שער לאמצעי, כיון שמדובר שלכל בית יש יציאה נפרדת, ונחשב לבני החצר בית שער מחמת הרגל העירוב, שמכח העירוב שבאמצעות צריכים הם לעבור דרך הבית הסמוך להם.

[משנ"ב שם]

דְּנַעֲשׂוּ כָלֶם בֵּית-שְׁעָרָו לְאוֹתָהּ חֲצָרָה⁽²⁾.

2) והיינו כשאין להם דרך אחרת לעבור מחצר לחצר וזולת דרך שלושה בתים אלו, אבל אם יש להם דרך אחרת, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שאין הבתים נחשבים לבית שער, וגם הם צריכים ליתן פת.

[שו"ע ס"ב]

שְׁכָל אֶחָד הַנִּיחַ עֲרוֹב קְבִית-שְׁעָרָו שֶׁל חֲצָר אֲחֵרָה⁽³⁾.

3) טעם דין זה נתבאר בגמרא (עירובין עו, א), שיש לאסור את הטלטול בחצרות ממה נפשך, משום שיש נדון את שני הבתים כבית שער, הרי אי אפשר להניח עירוב בבית שער [וכמו שנינו שם (פה, ב) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב, וכן פסק השו"ע לעיל סי' שסו ס"ג], ואם נדון אותם כבית, נמצא שיש בית שאינו מעורב המפסיק בין כל חצר למקום העירוב שלה. ואי אפשר לומר שלכל אחד נחשיב את הבית הסמוך לחצירו כבית שער ואת הבית האחר לבית גמור, משום שזה 'תרתני דסתרני' וכמו שפירש רש"י שם (ד"ה לא מינכרא), שאם כל בית יחשב כלפי חצר אחת כבית שער וכלפי החצר האחרת כבית

הלכות שבת סימן שעשה שש

באר הגולה רמז

ל שם בנקרא
וקשמאל, הרי"ף
והרא"ש ונמקדים
פסק ד מהלכות
ערוכה

(יח) או שנים בחיצונה וערכו, (יט) אין תחיד שבפנימית אוסר על החיצונה: הגה והוא הדין (כ) רבים שהם כחיד, ואין צריכין לערב, כדרך שנתבאר לעיל סימן שע (המגיד פרק ט): ה' לשלש חצרות זו לפניו מזו וזו תחיד בכל אחת, אף-על-פי שרבים דורסים בחיצונה⁽¹⁾ אינם אוסרים, שקל אחת מתרת במקומה. ואם היו שנים בפנימית ולא ערכו, הרי הם אוסרים על החידים שבאמצעית ושבת-חיצונה. זה הכלל, רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, ורגל המתרת אינה אוסרת שלא במקומה:

שעט דיני חצרות ובתים ביניהם, וכו' ב' סעיפים:

א נקרא ערוכה ע"ה
ב שם ע"ו בעיא
ונפשטא

א *שתי חצרות ושלושה בתים ביניהם (א) פתוחים זה לזה ורוצים לערב יחד, חצר זה כא דרך בית שאצלו ונותן ערוכו (ב) בבית שבאמצע וכן עושה השניה, (ב) ומתרים בשלשון, שקל בית שאצלו החצר (ג) חשוב לו כבית-שער ואין צריך לתן פת, והאמצעי הוא בית שמניחין בו ערוכו (ד) ואין צריך לתן פת: ב' ישתי חצרות ושני בתים ביניהם ולא ערכו יחד אלא כל אחת לעצמה, וקא בן חצר זה דרך בית שאצלו והניח ערוכו בבית שאצלו השני, וכן עשה השני, שגם הוא הניח ערוכו בבית הסמוך לחצר האחרת, לא קנו ערוכו, שקל אחד הניח ערוכו בבית-שער של חצר אחרת):

שפ דיני בטול רשות, וכו' ד' סעיפים:

א משנה ערוכה ס"ט
ב שם ויטוה פרק ב
ג כריתא שם ד שם
במשנה ובבית הלל

א *אחד מבני החצר (א) ששכח ולא ערב עם האחרים, (ב) אוסר עליהם. מה תמקנתם, ובטל להם רשותו⁽¹⁾, שיאמר רשותי מבטלת לכם או קנייה לכם, (ג) ואין צריך לקנות בקנין-סודר, ויכול לבטל *אף

באר היטב

וע"ש, ובג"כ מ"ח סימן ט' שדבר זה פשוט המרו כרב ישראל שהדרס חצר הנוסח וקפריס שבתוך המחוים כאים לכה"כ וקצתם יש להם מקומות בבה"כ בקנין או בשכירות ואין פוגע פה לאסור שחבר יש להם מקום לצאת ולבוא, ואף דמזינן דלא סלקו עצמם שחבר כאים בשבת, מ"מ לא אכפת לו, ודריית הרגל אינו מפיסד כמ"ש המג"א, אף במקומו מהני צה"פ לסלקו, ואף כרגל האסורה במקומה יש להקל לפי מ"ש

(ב) בבית. והתוספות דף עו כתבו דאפלו נתנו הערוכ באחד מבתים הסמוכים לחצרו או באחד מבתי החצר, אלו הג' בתים אין צריכין לתן ערוכו, דנעשו כלם בית-שער לאותה חצר המולכת ערוכו דרך עליהם לחצר אחרת, מ"א:

הרמ"א סימן שצב בהג"ה סעיף ו, אלא שכתב שאין דבר זה ברור כ"כ, ועוד, דלפ"ז אינם רשאים בבאים מחוץ לרחוב לתוך הרחוב לטלטל אפלו פלים ששבתו בתוכו ואין יכולים להניח טלית וסדור שלהם כאחד הבתים שברחוב ולטלטלם אח"כ מבית שהוא לבה"כ, ולכן המציא הפ"י אחר, דדוקא אם היו יכולים לערב עמהם ולא ערכו אוסרים, אבל אם לא היה יכולת כבוד לערב לא אסרו אחרת, וכ"כ הרמב"א בערוכה דף טו, ולכן לא מפניא בעיר שאין מקפת מחיצה וקצתם עשו קונה וציה"פ שאין אלו חצו להם אוסרים, אלא אפלו

באר הלקה

במשנה ברורה. והנה הטי"ו מפקפק על דברי הבית"וסף, ודעתו דכיון שיש גימא בחצר חוששין שיוציא כלי עם שופכין לשם, והביא ראיה לזה מדברי הט"ב הפניני, וכתב מהאחרונים דחזו ראיתו והתוספת-שבת ונהר-שלום ואלהיה רבה ועציר אלמגים, דהרב הפניני לא קאי רק ארישא דדברי הרמב"ם ולא אישפא, ובלאו הכי פשה ראשונים פתחו כרש"י דמורי בחצר שהיא פחותה מארבע אמות: הרשב"א והרשב"א ונהאר ורע, וכן עוד בעצ"א אלמגים שהוא הדין בימות הגשמים שאין צריכין לעוקא, וכו' בסימן שנו, אפלו בפחותה מארבע אמות יתנה הדין דשניהם מתרים:

אחד מבני החצר ולא יתן חלק בערוכו: ד' (יח) או שנים בחיצונה וערכו. הינו אותם השנים לכו, אבל לא עם הפנימית. ואשמועינן בזה, דלא ימא דגזרין משום (ז) שיקברו שיש שנים בפנימית כמו בחיצונה ונבוא להתיר גם בזה, והתם כנודאי אסור מדיא, דהוי רגל האסורה במקומה: (יט) אין תחיד שבפנימית וכו'. ורצה לומר, אף שלא ערכו יחד, דרגל המתרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה: (כ) רבים שהם כחיד. הינו, שהיו בפנימית האב עם בניו שמקבלים מבני פרס, וכל כיצא בהם, עין שם בסימן שע:

* אף משתחשך. ע"ן במשנה ברורה. ואף-על-גב דנאסר למקצת שבת⁽²⁾, מפל מקום מהני בטול, כדאימא בבב"קא ע עמוד ב דלענין בטול רשות לא

א (א) פתוחים זה לזה. והם גס"ן פתוחים לחצרות שאצלו, וקא משמע לן, דאף-על-גב דבעלמא אם בית אחד אינו נותן חלק בערוכו, הוא בעצמו אסור לטלטל וגם אוסר על בני החצר, הקא יציר ששום אחד מהשלושה לא יתנו חלק בערוכו ואפלו הכי מתרים הכל לטלטל, כגון אם יתנו בעלי שתי החצרות את ערוכו בבית האמצעי, ומטעם שמיסם: (ב) ומתרים בשלשון. ורצה לומר, שהם מתרים לטלטל באותן הבתים והבתים בהן אף-על-פי שלא נתנו חלק בערוכו: (ג) חשוב לו כבית-שער. אחר שגבני החצר (ב) מוליכין ערוכו דרך צלה לאמצעית. ויש שכתבו, (ג) שהוא הדין אם נתנו שניהם הערוכו באחד מבתים הסמוכים לחצרות או באחד משאר בתים שבשתי החצרות, אלו השלושה בתים אין צריכין לתן ערוכו, דנעשו כלם בית-שער לאותה חצר⁽²⁾ (א) פיון שעוברים דרך עליהם להניח הערוכו בה: (ד) ואין צריך לתן פת. כמבאר בסימן שסו סעיף ג:

א (א) ששכח ולא ערב. נקט ששכח, לאשמועינן דאפלו בכה"א גונא אוסר כשלא בשל, אבל הוא הדין (ב) דאפלו כשהיודי ולא ערב מהני בטול: (ב) אוסר עליהם. לטלטל מבתיהם לחצר: (ג) ואין צריך לקנות בקנין-סודר. הוא רק (ב) סוגו רשותא בעלמא, שמסלק עצמו מרשותו⁽²⁾

שער הציזין

(ד) תוספות: (ב) ואפלו אם כל ימות החל אין להם רשות לעבר דרך הבתים, אפלו הכי פיון שהניחו את הערוכו בבית האמצעי על-דרך נתרצו הבתים שמשני הצדדין לעבר דרך עליהן בשבת כשיצאו לאכל הערוכו. וע"ן בפרי"מגדים: (ג) מגן-אברהם בשם התוספות: (ג) זה השעם על ציור השני, ובציור הראשון שהניחו הערוכו בבית הסמוך לחצר, השעם, דאוחן שני בתים פטורים מפני שהם בית-שער לאותו בית, והבית שפנה בו הערוכו פטור גס"ן, כמו שכתוב בשלחן ערוך: (ב) דהא בטול מהני אף מבעוד יום, ויש לו ענין שהיה לערב: (ג) תוספת-שבת: